

Paweł Czarnecki

dr, Uniwersytet Jagielloński

orcid.org/0000-0002-0905-2996

pawellas@op.pl

Zabójstwo w afekcie (148 § 4 k.k.) z perspektywy dowodowej i statystycznej

Gdy rozum śpi, budzą się demony

Francisco de Goya (1746–1828)

Wprowadzenie

Zamieszczone powyżej motto, a ściślej tytuł grafiki hiszpańskiego malarza i grafika Francisca de Goi, doskonale oddaje zagadnienie afektu – dramatycznego zdarzenia, w którym emocje sprawcy biorą górę nad jego intelektem. Problematyka zabójstwa w afekcie jest przedmiotem rozważań w głównej mierze przedstawicieli prawa karnego materialnego. Nie powinno to dziwić, ponieważ wskazany czyn zabroniony w ostatnich stu latach był penalizowany we wszystkich trzech dotychczas uchwalonych nowoczesnych kodyfikacjach karnych. Konstrukcja wskazanego typu czynu zabronionego z art. 148 § 4 k.k.¹ jest przedmiotem zainteresowania przedstawicieli tej gałęzi prawa nie tylko z uwagi na niezwykle doniosły charakter ochrony dobra prawnego, ale także ze względu

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.).

na sposób ukształtowania znamion, które w przeciwieństwie do typu zabójstwa w typie podstawowym (art. 148 § 1) wymagają odwołania się do wiedzy z zakresu medycyny, a ściślej – psychologii czy psychiatrii. To jednak nie wyjaśnia fenomenu wskazanego typu czynu zabronionego.

Już same informacje medialne o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 148 § 4 budzą emocje w opinii społecznej, błyskawicznie stając się gorącymi tematami serwisów informacyjnych czy też mediów społecznościowych. Każdorazowa wzmianka na wskazany temat spotyka się z żywą reakcją internautów, którzy w swoich wypowiedziach, nie przebijając w środkach, wyrażają bardzo skrajne stanowiska, z jednej strony domagając się surowego ukarania sprawcy na równi ze sprawcą zabójstwa w typie podstawowym, z drugiej natomiast wyrażając poparcie dla sprawcy, który powinien zostać potraktowany łagodniej.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień dowodowych z zakresu zabójstwa w afekcie (art. 148 § 4) jako typu czynu zabronionego, który wymaga niezwykle uważnego dokonywania ustaleń faktycznych, a także ich oceny z perspektywy zarówno biegłego sądowego, jak też właściwych organów procesowych. Przedmiotem rozważań nie jest jednak szczegółowa analiza znamion zabójstwa w afekcie, lecz kwestie te stanowią niezbędny punkt wyjścia do znacznie bardziej pogłębionych rozważań o charakterze procesowym. Niezmiernie ciekawe może być również udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy popełnienie wskazanego typu czynu zabronionego napotyka właściwą reakcję ze strony organów procesowych, a w szczególności jakie kary są wymierzane w praktyce za przestępstwo z art. 148 § 4. W dalszym wywodzie, mając na względzie procesową zasadę swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.²), zasadne jest przeanalizowanie możliwych sposobów udawadniania realizacji przez sprawcę znamion przedmiotowych i podmiotowych czynu zabronionego, a w szczególności odpowiedzi na pytanie, czy faktycznym podmiotem odpowiedzialnym za przypisanie odpowiedzialności karnej jest lub też powinien być tradycyjnie sędzia, czy może jednak biegły sądowy.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1375).

Zabójstwo w afekcie z perspektywy prawa karnego materialnego

Zabójstwo w afekcie należy zresztą do tych zagadnień, które zostały niezwykle wnikliwie przeanalizowane w literaturze prawa karnego materialnego. Poszczególne znamiona zabójstwa w afekcie były rozwijane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który niekiedy nadzwyczaj kreatywnie wyjaśniał sposoby rozumienia problematycznych zwrotów ustawowych. Przedstawiciele doktryny również nie zasypiali gruszek w popiele i chętnie komentowali zarówno wskazane judykaty, jak też przygotowali opracowania z zakresu zabójstwa w afekcie.

Zgodnie z art. 225 k.k. z 1932 r.³ penalizowane było zabójstwo w typie podstawowym, o znamionach: „Kto zabija człowieka, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 5 lub dożywotnio albo karze śmierci”. Poprzednikiem jednak art. 148 § 4 k.k. z 1997 r. był art. 225 § 2 k.k. z 1932 r., zgodnie z którym „Kto zabija pod wpływem silnego wzruszenia, podlega karze więzienia do lat 10”. Już na gruncie wskazanej regulacji Sąd Najwyższy sformułował niezwykle ważną dyrektywę wykładni wskazanego pojęcia, przyjmując, że

W przedmiocie zabójstwa uprzywilejowanego ustawa nie zawiera żadnych ograniczeń co do powodów stanu wzruszenia psychicznego, nie daje również żadnych wskazań co do długootrwałości afektu, wychodząc z założenia, że zagadnienie istnienia, przyczyn i znaczenia, jak również trwania afektu należy do stanu faktycznego i ulega ocenie sądu wyrokującego na tle zestawienia indywidualnych okoliczności każdego wypadku. Jedynym wymogiem ustawowym jest konieczność ustalenia przez sąd w każdym poszczególnym wypadku wyraźnej przewagi procesu emocjonalnego nad możliwością swobodnego rozumowania w działaniu sprawcy, znajdującego się pod wpływem silnego wzruszenia⁴.

W art. 148 § 4 k.k. z 1969 r.⁵ pozostawiono opis tego typu zabójstwa w niezmiennym kształcie, natomiast podwyższono dol-

³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r., nr 60, poz. 571 ze zm., uchylony).

⁴ Wyrok SN z dnia 3 kwietnia 1933 r., I K 166/33, OSN 1933, nr 6, poz. 110.

⁵ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1969 r., nr 13, poz. 94 ze zm., uchylony).

ną granicę ustawowego zagrożenia do 8 lat. Z kolei art. 148 § 2 k.k. z 1969 r. przyjął brzmienie: „Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”. Na gruncie wskazanych przepisów Sąd Najwyższy przyjął jedno z bardziej kluczowych orzeczeń stwierdzających, że

okoliczności, o których mowa w art. 148 § 2 k.k., nie mogą być rozważane w abstrakcji, muszą one wynikać z konkretnych ustaleń w danej sprawie. Natomiast kryteria oceny, czy silne wzburzenie jest usprawiedliwione konkretnymi okolicznościami danej sprawy, wywodzą się z przesłanek psychologicznych i moralnych oraz zasad współżycia społecznego, które sąd powinien każdorazowo ustalić jako podstawę do przypisania zabójstwa oskarżonemu w postaci uprzywilejowanej⁶.

W tym zakresie dostrzegano rolę sądu jako organu decydującego o realizacji znamion czynu zabronionego.

Aktualnie obowiązujący Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. pozostawił znamiona zabójstwa w trybie podstawowym w niezmiennym kształcie, przy czym po zaprzestaniu stosowania kary śmierci w 1988 r. oraz jej derogowaniu z systemu prawa karnego w 1995 r. aktualnie najsurowszą karą za zabójstwo w typie podstawowym jest kara dożywotniego pozbawienia wolności. Nie zmieniły się natomiast znamiona zabójstwa ani zagrożenie sankcją w przypadku przestępstwa zabójstwa w afekcie (art. 148 § 4).

Już pobieżny przegląd zaprezentowanych regulacji zabójstwa w afekcie prowadzi do wniosku, że brzmienie opisywanego typu czynu zabronionego nie podlegało istotnym zmianom ani też nie wykazywało istotnych różnic w zakresie rozumienia poszczególnych znamion niniejszego typu czynu zabronionego. Problematyka pojęcia afektu została wnikliwie omówiona w literaturze przedmiotu⁷, zatem nie jest celowe szczegółowe analizowanie tego zagad-

⁶ Wyrok SN z dnia 14 grudnia 1973 r., III KR 303/73, OSNKW 1974, nr 4, poz. 66.

⁷ Kwestia ta występuje niemal we wszystkich komentarzach do art. 148 § 4, natomiast warto zapoznać się z obszerną analizą znamienia „afekt” w pracy: K. Hańczaruk, *Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia*, „Kwartalnik Krajowej Rady Sądownictwa” 2018, nr 34, s. 47 i nast.; J. Witkowska, *Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami*, red. L. Bogunia, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2003, t. 13, s. 199 i nast. czy

nienia. W orzecznictwie nie ma jednak w dalszym ciągu zgody na temat charakteru okoliczności decydujących o wystąpieniu „silnego wzburzenia”.

Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat można bowiem znaleźć judykaty, w których sądy prezentowały trzy różne podejścia odnośnie do charakteru okoliczności wywołujących afekt: mające wyłącznie charakter wewnętrzny związany z przeżyciami sprawcy, mające wyłącznie charakter zewnętrzny związany z przebiegiem zdarzenia przestępnego oraz wreszcie mające charakter mieszany uwzględniający oba typy tych czynników⁸. Nie można wykluczyć szczególnych okoliczności, które usprawiedliwiałyby działanie afektywne w stosunku do osób trzecich, jeżeli okoliczności, w jakich powstał stan silnego wzburzenia, można – z punktu widzenia etycznego i społecznego – uznać za usprawiedliwione⁹. Po dokonaniu analizy setek orzeczeń sądów powszechnych i Sądu Najwyższego należy stwierdzić, że wskazane w art. 148 § 4 „silne wzburzenie usprawiedliwione okolicznościami” to sytuacja, gdy przy podejmowaniu decyzji doszło do przewagi silnych emocji nad rozumem, przy czym każda osoba w podobnych okolicznościach również prawdopodobnie straciłaby kontrolę i uległaby emocjom trudnym do opanowania. Na przykład Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 sierpnia 1972 r. orzekł, że

chęć zemsty czy uczucie zemsty, podobnie jak gniew, rozpacz, zazdrość, uczucie krzywdy, o ile wyraża się w postaci takiego afektu, w którym procesy emocjonalne górują nad intelektem, nie wyłącza działania pod wpływem silnego wzburzenia, które jednak może być nieusprawiedliwione okolicznościami zdarzenia¹⁰.

Zabójstwo w afekcie było i jest zatem przestępstwem powszechnym, a zatem czynem, którego sprawstwo można przypisać każdemu człowiekowi zdolnemu do ponoszenia odpowiedzialności

A. Golonka, *Stan silnego wzburzenia jako znamię zabójstwa typu uprzywilejowanego czy okoliczność wpływająca na zmniejszenie pocztytalności sprawcy przestępstwa?*, „Palestra” 2014, nr 3–4, s. 66 i nast.

⁸ Kodeks karny. Komentarz, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, s. 495–496.

⁹ Postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r., III KK 74/03, LEX nr 80701.

¹⁰ Wyrok SN z dnia 30 sierpnia 1972 r., I KR 118/72, OSP 1973, nr 5, poz. 101.

karnej, które może zostać popełnione przez działanie, ale też przez zaniechanie. Słusznie wskazuje się, że przestępstwo typu uprzywilejowanego w art. 148 § 4 nie wykazuje różnic w zakresie przedmiotowym od przestępstwa typu zasadniczego z art. 148 § 1, przy czym

charakter uprzywilejowany przestępstwa określonego w art. 148 § 4 uzasadniony jest stroną podmiotową – silnym wzburzeniem, usprawiedliwionym okolicznościami stanowiącymi podłoże emocjonalne, na którym zrodził się zamiar dokonania czynu zabronionego¹¹.

Przestępstwo z art. 148 § 4 może być popełnione wyłącznie umyślnie w szczególności w zamiarze bezpośrednim, jak też z zamiarem ewentualnym, przy czym ta ostatnia kwestia jest kontrowersyjna i rzadko spotykana w piśmiennictwie, orzecznictwie i praktyce wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych¹².

Nie mniej sporną jest przy tym kwestia możliwości złagodzenia odpowiedzialności sprawcy zabójstwa równocześnie z dwóch powodów: popełnienia przestępstwa w stanie silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami (art. 148 § 4), a także w stanie ograniczonej poczytalności (art. 31 § 2 k.k.). W doktrynie wskazuje się, że

przy ustaleniu współistnienia patologicznych i fizjologicznych przyczyn „usprawiedliwiających” w określonej mierze afekt sprawcy i jego naganne zachowanie będzie możliwość zastosowania, oprócz łagodniejszej kwalifikacji prawnej czynu sprawcy z art. 148 § 4 k.k., instytucji nadzwyczajnego złagodzenia przy wymiarze kary na podstawie art. 31 § 2 k.k., gdy z diagnozy biegłych psychiatrów będzie wynikać, że poczytalność sprawcy zabójstwa w afekcie była dodatkowo ograniczona w stopniu znacznym tymi patologicznymi przyczynami¹³.

¹¹ *Komentarz do art. 148, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, cz. 1, Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017.

¹² Zob. w tym zakresie szczegółową prezentację poglądów doktryny i judykatorów w: D. Drabik, *Problematyka zamiaru a zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami (art. 148 § 4 k.k.)*, „Forum Polityki Kryminalnej” 2022, nr 1, s. 6–9.

¹³ *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2018, s. 767. Tak też wyrok SA w Lublinie z dnia 9 marca 1999 r., II Aka 5/99, OSA 2000, nr 4, poz. 29; wyrok SA w Katowicach z dnia 19 października 2018 r., II Aka

Niezależnie od podnoszonych w doktrynie prawa karnego wątpliwości na temat charakteru „silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami” przyjęć należy, że afekt jako stan fizjologiczny (niezależnie od źródła) jest znamieniem czynu zabronionego z art. 148 § 4, którego wykazanie wymaga przeprowadzenia sformalizowanego postępowania dowodowego.

Dowodzenie w sprawach o zabójstwo w afekcie

Kluczową zasadą określającą sposób dowodzenia w procesie karnym jest przewidziana w art. 7 k.p.k. zasada swobodnej oceny dowodów, zgodnie z którą „organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego”. Ze wskazaną regulacją powiązana jest zasada trafnej reakcji karnej (art. 2 § 1 pkt 1 k.p.k.), natomiast ustalenia faktyczne muszą w sposób najbardziej wierny umożliwić odzwierciedlenie zdarzenia historycznego, a przy tym w zgodzie z zasadą prawdy materialnej (art. 2 § 2 k.p.k.). W doktrynie wskazuje się, że

zasada swobodnej oceny dowodów związana jest ze sposobem, w jaki organy procesowe powinny odnosić się do zgromadzonych w toku postępowania dowodów. Wyznacza dyrektywę postępowania nakazującą przyjęcie określonego systemu oceny dowodów. System ten opiera się na odrzuceniu przyjętego *a priori* rodzajowego wartościowania dowodów, ich generalnego podziału na lepsze czy gorsze, bardziej czy mniej wartościowe, na obowiązku każdorazowej oceny wszystkich zgromadzonych dowodów¹⁴.

Zasada swobodnej oceny dowodów jest przy tym zasadą swobodnej i kontrolowanej oceny dowodów, nie zaś oceny dowolnej i arbitralnej. W doktrynie przyjmuje się, że zasada swobodnej oceny dowodów wyraża się w trzech aspektach:

446/18, LEX nr 2635183 czy wyrok SA w Łodzi z dnia 17 stycznia 2001 r., II AKa 251/00, „Prokuratura i Prawo – wkładka” 2002, nr 7–8, poz. 25.

¹⁴ P. Wiliński, *Polski proces karny*, Warszawa 2020, s. 336.

Po pierwsze, ocena dowodów musi uwzględniać zasady prawidłowego rozumowania, wskazania wiedzy i doświadczenia życiowego. Po drugie, organ procesowy musi uzasadnić, dlaczego oparł się na jednych, a nie na innych dowodach oraz dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych. Po trzecie, organ odwoławczy kontroluje swobodną ocenę dowodów dokonaną przez organ pierwszej instancji¹⁵.

Ocena dowodów następuje przy tym w dwóch ważnych aspektach: aspekcie apriorycznym, a zatem w fazie poprzedzającej przeprowadzenie dowodu, czyli badaniu przydatności dowodu, jego dopuszczalności dla udowodnienia określonej kwestii oraz aspekcie aposteriorycznym, czyli dokonywanej po przeprowadzeniu dowodu, tak w zakresie oceny jednostkowej (osobnej oceny pojedynczego przeprowadzonego dowodu) oraz w zakresie oceny kompleksowej (wzajemnego zestawienia wszystkich dowodów przeprowadzonych w toku postępowania)¹⁶.

Już na gruncie Kodeksu karnego z 1932 r. Sąd Najwyższy sformułował warunki umożliwiające przypisanie zabójstwa w stanie silnego wzruszenia. Sąd przyjął *explicite*, że

pierwszym warunkiem do zastosowania przepisu art. 225 § 2 k.k. jest ustalenie przez sąd orzekający istnienia afektu tak silnego, że ograniczającego kontrolną – w stosunku do uczuć – rolę rozumu sprawcy. W tym stanie psychicznym uczucia biorą górę i sprawca, mimo iż rozum nakazywałby mu niepodejmowanie działania mającego na celu pozabawienia życia innego człowieka, kierując się w przeważającej mierze uczuciami, działanie takie podejmuje. Drugim warunkiem jest ustalenie, że sytuacja konfliktowa, jaka doprowadziła do stanu afektywnego, nie wynika wyłącznie z jego winy. Inaczej bowiem należy oceniać z punktu widzenia społecznego sytuacje konfliktowe, które powstają z przyczyn niezawinionych przez sprawcę, a inaczej te, które wywołał on sam. [...]. Trzecim warunkiem do zastosowania przepisu art. 225 § 2 k.k. jest uznanie przyczyn powstania sytuacji konfliktowej za społecznie usprawiedliwione w warunkach danego przypadku. Błahe przyczyny sytuacji konfliktowej nie mogą być poważnie traktowane jako źródło powstania i narastania afektu prowadzące aż do popełnienia jednej z najcięższych zbrodni, jaką jest zabójstwo¹⁷.

¹⁵ *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2022, s. 195–196.

¹⁶ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020, s. 268.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 9 lipca 1968 r., IV KR 110/68, OSP 1970, nr 4, poz. 70.

W doktrynie zwraca się uwagę na problemy związane z dowodzeniem zamiaru popełnienia przestępstwa zabójstwa, stwierdzając, że

dowodzenie zamiaru pozbawienia życia to indywidualna i odrębna w każdej konkretnej sprawie ocena organu procesowego. Ocena podejmowana na podstawie: motywu sprawczego działania będącego myślą przewodnią danego czynu, czynności przygotowawczych stanowiących bazę wyjściową dla późniejszych przedmiotowych zachowań, elementów przedmiotowych sprawczego zachowania, których ocena oparta na doświadczeniu życiowym i wiedzy zawodowej pozwala nam wnioskować z tego, co sprawca zrobił, o tym, czego sprawca chciał bądź na co się godził, a również jego zachowań werbalnych uzewnętrzniczonych przed, w czasie oraz po popełnieniu czynu zabronionego, a wskazujących na to, czego sprawca chce, czego dokonuje i jakie skutki swego zachowania aprobejuje tymi wypowiedziami¹⁸.

Sąd Najwyższy przyjął, że

analiza działań emocjonalnych, za pomocą których sprawca wypełnił ustawowe znamiona przestępstwa, powinna być trójfazowa. Pierwsza faza wiąże się z szukaniem odpowiedzi na pytanie, czy podstawę tego działania stanowił afekt. W drugiej chodzi o ustalenie okoliczności wyjaśniających afekt, a zatem o odpowiedź na pytanie, dlaczego sprawca zareagował afektem. W trzeciej fazie dokonuje się ocen etycznych i na ich podstawie ustala się okoliczności usprawiedliwiającej lub nie afekt¹⁹.

W każdym przypadku konieczne jest kumulatywne (łącznie) ustalenie nie tylko działania w afekcie, ale również wykazania, że takie działanie zostało usprawiedliwione zaistniałymi okolicznościami.

Przegląd zarówno setek orzeczeń w sprawach o zabójstwo w afekcie, jak i doniesień medialnych w niektórych sprawach²⁰,

¹⁸ S. Łagodziński, *Sądowo-prokuratorska praktyka ścigania karnego przestępstwa zabójstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 11, s. 138–139.

¹⁹ Cyt. postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r.

²⁰ Warto przytoczyć sprawę z Słupska z 2020 r., w której powołano aż trzech biegłych na wskazane okoliczności: J. Merecka-Łotysz, *Proces o okrutne zabójstwo w Słupsku. Sprawca mógł działać w bardzo silnym afekcie*, 21.07.2022, radiogdansk.pl/wiadomosci/region/slupsk/2022/07/21/proces-o-okrutne-zabojstwo-w-slupsku-sprawca-mogl-dzialac-w-bardzo-silnym-afekcie [dostęp: 23.01.2023]; sprawę z Zakroczyzna z 2016 r.: *Zabiła męża*,

proceedzi do wniosku, że podstawowym dowodem umożliwiającym dowodzenie zarówno okoliczności przedmiotowych, jak też podmiotowych, są dowody rzeczowe: oględziny miejsca zdarzenia i zabezpieczone tam ślady biologiczne (art. 207 k.p.k.), oględziny i otwarcie zwłok (art. 209 k.p.k.), eksperyment procesowy (art. 211 k.p.k.). W znacznie mniejszym zakresie wykorzystywane są osobowe źródła dowodowe, zarówno w postaci zeznań świadków, jak też wyjaśnień oskarżonych. Należy przy tym zauważyć, że we wskazanych sytuacjach zabójstwa w afekcie z reguły brakuje świadków zdarzenia przestępnego, natomiast wyjaśnienia oskarżonego sąd nie obdarza przymiotem wiarygodności lub też czyni to częściowo. Nie można przy tym zapominać, że osoba rzeczywiście działająca pod wpływem afektu fizjologicznego przede wszystkim nie będzie pamiętać podejmowanych przez siebie zachowań. Wreszcie kluczowym dowodem przy orzekaniu w sprawach o przestępstwa popełnione w afekcie pozostają opinia biegłego (art. 193 k.p.k.).

Kto skazuje faktycznie za zabójstwo w afekcie: biegły czy sąd?

Nie będzie przesadą stwierdzenie, że w niemal każdym przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa z art. 148 § 4 powoływany jest biegły na okoliczność wystąpienia stanu silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, ewentualnie stwierdzenia, czy w sprawie nie doszło do wyłączenia poczytalności, o której mowa w art. 31 § 1 k.k. W myśl bowiem art. 193 § 1 k.p.k., jeżeli stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych, zasięga się opinii biegłego albo biegłych. Kwestia ta w pierwszej instancji jest rozstrzygana przed sądem okręgowym (art. 25 § 1 pkt 2 k.p.k.),

ale w afekcie. Nie pójdzie do więzienia, 21.12.2017, tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/zabila-meza-ale-w-afekcie-nie-pojdzie-do-wiezienia-593908 [dostęp: 23.01.2023], czy zabójstwa z okolic Kutna: *Proces 19-latki oskarżonej o zbrodnię w afekcie*, 13.01.2015, prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/arttykul/proces-19-latki-oskarzonej-o-zbrodnię-w,139,0,1692299.html [dostęp: 23.01.2023].

z reguły orzekającym w składzie jednego sędziego (art. 28 § 1 k.p.k.), gdyż hipotetycznego składu kolegiального (art. 28 § 3 k.p.k.) na tym etapie postępowania w praktyce nigdy się nie stosuje. Tym samym wyłącznie na barkach jednego sędziego spoczywa ciężar orzekania w jakże skomplikowanej kategorii spraw.

O ile nie budzi wątpliwości, że to organ procesowy jest odpowiedzialny za ocenę wystąpienia znamion przestępstwa zabójstwa w afekcie, o tyle w orzecznictwie nie ma już jednolitego stanowiska, czy ustalenie afektu powinno być domeną biegłych, czy też organu procesowego. Przykładowo Sąd Najwyższy wskazał, że „nie jest odosobniony pogląd, że skoro silne wzburzenie jest afektem fizjologicznym, a nie patologicznym, to ustaleń w zakresie jego zaistnienia sąd może dokonać samodzielnie, bez zasięgania opinii biegłych”²¹. W innym orzeczeniu również Sąd Najwyższy przyjął, że

ocena, czy okoliczności, które doprowadziły do silnego wzburzenia, były usprawiedliwione, nie jest oceną psychologiczną, lecz prawną. Przesądzenie o wystąpieniu tychże okoliczności należy do sfery ustaleń faktycznych, ocenianych przez sąd na podstawie przeprowadzonych dowodów, opierającego się na wiedzy i życiowym doświadczeniu. Jedynie w szczególnie skomplikowanych wypadkach pomocne mogą być opinie biegłych – socjologów moralności i obyczajowości²².

Także w orzecznictwie sądów apelacyjnych można spotkać podobne stanowiska. Sąd Apelacyjny w Warszawie wywodził, że

O ile opinia sądowo-psychiatryczna może stanowić dowód pomocny w ocenie stanu psychicznego oskarżonego w czasie czynu, o tyle ocena, czy towarzyszące czynowi okoliczności stanowią obiektywne usprawiedliwienie silnego wzburzenia, może być podjęta wyłącznie przez sąd, wszak dokonuje się jej przez pryzmat przesłanek etycznych oraz zasad współżycia społecznego²³.

Natomiast Sąd Apelacyjny w Szczecinie uznał, że „stan silnego wzburzenia jest stanem fizjologicznym, a tym samym ustalenie jego

²¹ Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2017 r., III KK 391/16, LEX nr 2255321.

²² Postanowienie SN z dnia 14 stycznia 2016 r., V KK 361/15, LEX nr 1976257.

²³ Wyrok SA w Warszawie z dnia 26 stycznia 2021 r., II Aka 297/20, LEX nr 3149675.

występowania należy do kompetencji sądu i nie wymaga sięgania po wiedzę specjalną. Oczywiście nie wyklucza to prawa do sięgnięcia po wiedzę specjalną²⁴. W doktrynie wskazuje się, że odnośnie do stwierdzenia stanu silnego wzburzenia zasadne jest zasięgnięcie opinii biegłych, o tyle „wyłącznie do kompetencji sądu zarezerwowana jest ocena, czy stan silnego wzburzenia sprawcy był usprawiedliwiony okolicznościami”²⁵.

W analizowanych przypadkach zabójstwa w afekcie (art. 148 § 4) najczęściej występuje proces poszlakowy, w którym dowodami są co do zasady okoliczności i fakty pośrednio wskazujące na popełnienie lub niepopełnienie określonego czynu zabronionego. W procesie poszlakowym stosuje się jednak ogólne zasady i reguły dowodzenia właściwe dla typowego (klasycznego) procesu karnego na czele z zasadą swobodnej oceny dowodów. Przyjmuje się przy tym, że wymagane są określone warunki skazania w procesie poszlakowym: każda z poszlak musi być udowodniona w sposób niebudzący wątpliwości, a poza tym udowodnienie winy w takim procesie może mieć miejsce w sytuacji, gdy występuje łańcuch poszlak niepozwalający na przyjęcie innej, a zatem alternatywnej wersji wydarzeń²⁶. W orzecznictwie przyjmuje się, że

o dowodzie z poszlak jako pełnowartościowym dowodzie winy oskarżonego można mówić dopiero wówczas, gdy zespół (łańcuch) poszlak rozumianych jako udowodnione fakty uboczne prowadzi pośrednio do stwierdzenia jednej tylko wersji zdarzenia (fakt główny), z której wynika, że oskarżony dopuścił się zarzucanego mu czynu²⁷.

Nie można przy tym stwierdzić winy w procesie poszlakowym, jeśli możliwe jest przedstawienie alternatywnej wersji danego zdarzenia, przy czym nie decyduje liczba tych poszlak, ale raczej ich jakość i związek z faktem głównym. Nie ma zatem przeszkód, aby sąd skazał sprawcę zabójstwa w afekcie na podstawie jednego

²⁴ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 30 września 2021 r., II AKa 100/21, LEX nr 3282489.

²⁵ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, s. 966.

²⁶ A. Gaberle, *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007, s. 47–48.

²⁷ Wyrok SN z dnia 21 października 2002 r., V KKN 283/01, LEX nr 56843.

dowodu, jak też aby do skazania doszło w wypadku ukrycia przez sprawcę ciała zamordowanego człowieka. Ważne przy tym, aby ocena zebranych dowodów była zgodna z dyrektywami wynikającymi z art. 7 k.p.k., a jeśli wątpliwości nie zostaną usunięte, stosuje się art. 5 § 2 k.p.k.

Należy jednak stanowczo stwierdzić, że to prokurator przy formułowaniu podejrzanemu zarzutu (art. 313 k.p.k.) lub wnoszeniu aktu oskarżenia (art. 332 k.p.k.), a sąd w wyroku przy orzekaniu (art. 413 k.p.k.) powinien samodzielnie decydować zarówno, czy oskarżony działał „pod wpływem silnego wzburzenia”, jak też czy wzburzenie to było „usprawiedliwione okolicznościami”. Biegły nie może i nie powinien nigdy tej kompetencji zawłaszczać, nawet jeśli nierzadko organ się tego od niego niesłusznie domaga. Warto przy tym nadmienić, że nie jest możliwe, aby sąd zupełnie pominął w ocenie opinię biegłego, która została włączona do materiału dowodowego. Jeśli opinia nie została sporządzona *lege artis*, wówczas należy sięgnąć po rozwiązanie z art. 201 k.p.k., który przewiduje, że jeżeli opinia jest niepełna lub niejasna albo gdy zachodzi sprzeczność w samej opinii lub między różnymi opiniami w tej samej sprawie, można wezwać ponownie tych samych biegłych lub powołać innych.

Dolegliwość wymierzanych sankcji za zabójstwo w afekcie

Warto postawić pytanie, czy przestępstwo zabójstwa w afekcie (art. 148 § 4) występuje często w praktyce wymiaru sprawiedliwości. Należy nadmienić, że wskazane sprawy należą do właściwości rzeczowej sądu okręgowego (art. 25 § 1 pkt 2 k.p.k.), a w postępowaniu przygotowawczym należy prowadzić w tym zakresie śledztwo (art. 309 pkt 1 k.p.k.). Odpowiedź na pytanie nie jest łatwa – dane na temat liczby skazanych sprawców i liczby wszystkich prawomocnie skazanych w latach 2010–2020 przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Liczba prawomocnie skazanych dorosłych sprawców według rodzajów przestępstw i wymiaru kary

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
148 § 1	522	457	467	410	336	309	289	270	252	269	257
148 § 4	7	7	7	8	6	5	4	2	0	3	2
Ogół przestępstw	432 891	423 464	408 107	353 208	295 353	260 034	289 512	241 436	275 768	287 978	251 369

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Opracowania wieloletnie [zakładka], Ministerstwo Sprawiedliwości, isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie [dostęp: 23.01.2023].

Z przedstawionych danych wynika, że liczba prawomocnie skazanych sprawców za zabójstwo w typie podstawowym – jak też zabójstwo w afekcie – maleje. Z kolei odsetek prawomocnie skazanych sprawców za czyn z art. 148 § 1 w odniesieniu do wszystkich skazanych sprawców na przestrzeni ostatnich 10 lat wynosi 0,1%, natomiast odsetek prawomocnie skazanych sprawców za czyn z art. 148 § 4 – 0,001%! Uzyskane dane prowadzą do wniosku, że liczba wskazanych przestępstw na tle wszystkich przestępstw jest marginalna. Warto przy tym poczynić zastrzeżenie, że dane przedstawione dotyczą wyłącznie liczby osób skazanych, nie zaś wszystkich prowadzonych postępowań przygotowawczych czy też wniesionych aktów oskarżenia we wskazanej kategorii spraw.

Z danych dostępnych na stronie Komendy Głównej Policji wynika, że liczba wszczętych postępowań w 2020 r. w sprawach ze wszystkich zabójstw, w których przyjęto kwalifikację art. 148 § 1, § 2, § 3 i § 4, wyniosła 657 (w 2019 r. było to 600), natomiast liczba postępowań stwierdzonych w tej samej kategorii spraw w 2020 r. wyniosła 641 (w 2019 r. było 524)²⁸.

Z informacji uzyskanych w Komendzie Głównej Policji (Wydział Ogólny, Biuro Kadr, Szkolenia i Obsługi Prawnej KGP, sygnatura

²⁸ *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (148–162)*, Komenda Główna Policji, statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63411,Zabojstwo-art-148.html [dostęp: 23.01.2023].

sprawy Kwo – 201/23/AWT) w trybie dostępu do informacji publicznej wynika, że w latach 2013–2019 nie odnotowano żadnego przypadku wszczęcia postępowania przygotowawczego w przedmiocie art. 148 § 4. W latach 2013–2019 nie odnotowano wszczętych postępowań z art. 148 § 4, natomiast w 2020 r. wszczęto jedno takie postępowanie. W odniesieniu do liczby przestępstw stwierdzonych, były to pojedyncze przypadki: w 2011 – 3, w 2012 – 2, w 2014 – 1, w 2017 – 1, w 2019 – 2, w 2020 – 3 przestępstwa. W pozostałych latach, a zatem w: 2013, 2015, 2016, 2018 nie stwierdzono żadnego przestępstwa z art. 148 § 4.

Stosownie do przepisów regulujących zasady prowadzenia statystyk należy podkreślić, że prezentowane dane zawierały zarówno informacje o postępowaniach przygotowawczych prowadzonych przez Policję, jak i o postępowaniach prowadzonych we własnym zakresie przez prokuraturę (bez udziału Policji). Z kolei od początku 2013 r. gromadzone są tylko informacje na podstawie postępowań przygotowawczych prowadzonych wyłącznie przez Policję niezależnie od liczby postępowań prowadzonych lub nadzorowanych przez prokuratora. Postępowania wszczęte to w ujęciu statystycznym takie zdarzenia, co do których zachodzi podejrzenie, że są przestępstwem, albo takie, które zostały wszczęte przez prokuraturę i przekazane Policji do dalszego bezpośredniego prowadzenia. Do postępowań wszczętych doliczane są również dochodzenia wszczęte faktycznie, a następnie zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Przestępstwo stwierdzone natomiast to zdarzenie będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego.

Mimo nieznacznego odsetka występowania przestępstwa zabójstwa w afekcie wśród osób skazanych warto przedstawić rodzaj kary, jaka jest orzekana za ten typ czynu zabronionego. Przed analizą wskazanych danych należy przypomnieć, że w ostatnich kilkudziesięciu latach przestępstwo zabójstwa w afekcie było i nadal stanowi występki zagrożony karą od 1 do 10 lat pozbawienia wolności. Nie dysponujemy informacją na temat możliwości ewentualnego zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary (art. 60

§ 2 w zw. z art. 60 § 6 pkt 3 k.k.) ani też ewentualnego skorzystania przez sąd z kary mieszanej w warunkach art. 37b k.k. Dane na temat wymiaru kary wobec prawomocnie skazanych z art. 148 § 4 w latach 2010–2020 przedstawiono w tabeli nr 2.

Tabela 2. Wymiar kary w latach wobec prawomocnie skazanych z art. 148 § 4 w latach 2010–2020

Rok	Liczba skazanych na karę pozbawienia wolności		Wymiar kary pozbawienia wolności bez zawieszenia wykonania			
	bez zawieszenia wykonania	z zawieszeniem wykonania	1–2 lat	2–3 lat	3–5 lat	5–8 lat
2010	3	3	0	0	2	1
2011	1	6	2	1	1	2
2012	6	1	1	2	3	0
2013	3	5	1	2	1	1
2014	2	4	0	1	1	2
2015	1	3	0	3	0	0
2016	0	4	1	0	3	0
2017	1	0	0	1	0	0
2018	0	0	0	0	0	0
2019	0	3	0	2	1	0
2020	1	1	0	1	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Opracowania wieloletnie..., op. cit.

Nadmienić należy, że dane źródłowe cechował wysoki stopień rozpiętości sankcji, w związku z czym w celu przejrzystego ich przedstawienia konieczne było dokonanie kumulacji w ramach zwiększenia zakresów ich wymiaru. Z owych danych wynika, że kary orzekane za wskazany typ czynu zabronionego nie cechuje wysoki stopień dolegliwości. W omawianym okresie nie wystąpiła maksymalna kara 10 lat pozbawienia wolności, a znacząca liczba orzeczeń opiewa na karę w dolnych granicach ustawowego zagrożenia. Występuje wiele przypadków, gdy sąd w każdym z prezentowanych okresów zastosował również karę z warunkowym zawieszeniem jej

wykonania, w szczególności wówczas, gdy przepis art. 69 § 1 k.k. przed 1 lipca 2015 r. umożliwił zawieszenie wymiaru kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 2 lat.

Wnioski

Problematyka zabójstwa w afekcie jest przedmiotem rozważań w głównej mierze przedstawicieli prawa karnego materialnego. Wydaje się jednak, że nawet skromny procesualista może dodać skromną analizę do rozważań na temat wskazanego typu czynu zabronionego. Wskazania te sformułowano nie tyle jako wskazówkę dla ustawodawcy, w jaki sposób kształtować legislację w omawianym zakresie, lecz rozważania te stanowią zachętę, aby rozwinąć je w szerszym zakresie, a także zbadać omawiane zagadnienia w celu dokonania bardziej pogłębionych obserwacji i konkluzji.

Po pierwsze, już jakże skrótowa analiza orzecznictwa sądowego na gruncie kodeksów karnych z 1932 r., 1969 r. czy 1997 r. prowadzi do wniosku, że niezależnie od brzmienia przepisów sposób interpretacji wskazanego afektu budzi wątpliwości, których nie udało się rozstrzygnąć przez niemal sto lat. Zagadnienie to wciąż jest i zapewne będzie przedmiotem kontrowersji przedstawicieli nauki prawa karnego. Brakuje także jednolitego stanowiska w zakresie wykładni opisywanych wyżej znamion art. 148 § 4 tak w judykaturze Sądu Najwyższego, jak też sądów powszechnych.

Po drugie, wyraźna emanacja sformułowanej w art. 7 k.p.k. zasady swobodnej oceny dowodów prowadzi do wniosku, że nie wypracowano szczególnych metod i zasad prowadzenia postępowania dowodowego w sprawach o przestępstwo zabójstwa w afekcie. Tym samym w zakresie dowodzenia wystąpienia znamion podmiotowych i przedmiotowych tego przestępstwa obowiązują ogólne reguły postępowania dowodowego, co oznacza, że nie można różnicować na płaszczyźnie apriorycznej wiarygodności poszczególnych rodzajów dowodów. Tym samym wykładnię ustawowych znamion czynu należy ustalać *ad casum*, a zatem w określonych okolicznościach stanu faktycznego.

Po trzecie, przegląd danych statystycznych uzyskanych w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzi do wniosku, że w praktyce dolegliwość wymierzanych sankcji za popełnianie przestępstw z art. 148 § 4 nie jest znaczna. Dominują bowiem kary w dolnych granicach ustawowego zagrożenia, co stawia pod dużym znakiem zapytania celowość dalszego zwiększania zagrożenia za przestępstwa przeciwko życiu. Niestety w ostatnim czasie trudno oczekiwać, aby osoby odpowiedzialne za kształtowanie polskiej polityki karnej kierowały się przy tworzeniu prawa danymi statystycznymi czy poglądami ekspertów. Zamiast dążyć do poprawy funkcjonowania organów ścigania – a w konsekwencji do zwiększania nieuchronności kary – formułowane są hasła w duchu populizmu penalnego mające na celu wzbudzenie w społeczeństwie strachu przed przestępczością.

Po czwarte, kusząca wydaje się propozycja uchylecia typu uprzywilejowanego zabójstwa z art. 148 § 4, a także dodatkowo uchylenie typów kwalifikowanych zabójstw z art. 148 § 2 i § 3. Zaletą takiego rozwiązania byłoby zwiększenie przejrzystości systemu orzekania w sprawach o zabójstwa. Derogacja wskazanego art. 148 § 4 z całą pewnością umożliwiłaby rozwiązanie wielu problemów w zakresie wykładni wskazanego typu czynu zabronionego, ale przede wszystkim ułatwiłaby procedowanie w omawianym zakresie, pozostawiając sędziom większą swobodę orzekania w tej kategorii spraw. Tym samym wszystkie dotychczasowe sytuacje należałoby kwalifikować jako zabójstwo w typie podstawowym, z koniecznością uwzględnienia specyfiki działania sprawcy, odpowiednio dobierając dyrektywy wymiaru kary z art. 53 k.k. Taki jednak zabieg wydaje się w aktualnej sytuacji politycznej mało realny, a wręcz należy stwierdzić, że ustawodawca zmierza w zupełnie odwrotnym kierunku, czego dowodem jest filozofia ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 14 marca 2023 r.²⁹ W tymże akcie normatywnym nie tylko podwyższono górną granicę ustawowego zagrożenia kary pozbawienia wolności do lat 30 (zmodyfikowany art. 37 k.k.), ale wprowadzono nowy typ czynu zabronionego, jakim jest zlecenie zabójstwa

²⁹ Dz.U. z 2022 r., poz. 2600.

człowieka w zamian za udzieloną lub obiecaną korzyść majątkową lub osobistą, zagrożonego karą pozbawienia wolności od lat 2 do 15 (nowy art. 148a § 1). Z kolei ewentualne uchylenie zabójstwa uprzywilejowanego oznaczałoby zatem nieadekwatne zwiększenie rozpiętości ustawowej typu podstawowego, gdzie terminowa kara pozbawienia wolności będzie wynosiła od 8 aż do lat 30. Nie byłoby właściwym rozwiązaniem hipotetyczne podwyższenie z kolei dolnej granicy ustawowego zagrożenia do minimum 3 lat, z konieczną wówczas modyfikacją górnej granicy, bowiem w takim przypadku czyn stawałby się zbrodnią, aczkolwiek zaletą tego rozwiązania byłaby konieczność orzekania w składzie kolegiальnym (jednego sędziego i dwóch ławników – art. 28 § 2 k.p.k.). Tym samym należy uznać, że pozostawienie art. 148 § 4 w niezmienionym kształcie będzie wyborem mniejszego zła.

Wreszcie *last but not least* stwierdzić należy, że jak wyżej przedstawiono w sprawach o zabójstwo w afekcie (art. 148 § 4), biegły nie musi zostać obligatoryjnie powołany, to jednak sędziowie chcą taką opinię posiadać, aby uniknąć skazania niepoczytalnego sprawcy, ale ponadto poszerzyć zakres zebranego materiału dowodowego, który ułatwi im orzeczenie w przedmiocie odpowiedzialności karnej. Opinia biegłego na okoliczność „silnego wzburzenia”, a niekiedy również „usprawiedliwionych okoliczności”, może okazać się zarówno brzytwą, której uchwyci się tonący oskarżony, jak i niekiedy gwoździem do jego procesowej trumny.

Bibliografia

Akty prawne

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1932 r., nr 60, poz. 571 ze zm., uchylony).

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1969 r., nr 13, poz. 94 ze zm., uchylony).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1138 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r., poz. 1375).

Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r., poz. 2600).

Orzecznictwo

Sąd Najwyższy

- Wyrok SN z dnia 3 kwietnia 1933 r., I K 166/33, OSN 1933, nr 6, poz. 110.
Wyrok SN z dnia 9 lipca 1968 r., IV KR 110/68, OSP 1970, nr 4, poz. 70.
Wyrok SN z dnia 30 sierpnia 1972 r., I KR 118/72, OSP 1973, nr 5, poz. 101.
Wyrok SN z dnia 14 grudnia 1973 r., III KR 303/73, OSNKW 1974, nr 4, poz. 66.
Wyrok SN z dnia 21 października 2002 r., V KKN 283/01, LEX nr 56843.
Postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r., III KK 74/03, LEX nr 80701.
Postanowienie SN z dnia 14 stycznia 2016 r., V KK 361/15, LEX nr 1976257.
Postanowienie SN z dnia 4 stycznia 2017 r., III KK 391/16, LEX nr 2255321.

Sądy apelacyjne

- Wyrok SA w Lublinie z dnia 9 marca 1999 r., II AKa 5/99, OSA 2000, nr 4, poz. 29.
Wyrok SA w Łodzi z dnia 17 stycznia 2001 r., II AKa 251/00, „Prokuratura i Prawo – wkładka” 2002, nr 7–8, poz. 25.
Wyrok SA w Katowicach z dnia 19 października 2018 r., II AKa 446/18, LEX nr 2635183.
Wyrok SA w Warszawie z dnia 26 stycznia 2021 r., II AKa 297/20, LEX nr 3149675.
Wyrok SA w Szczecinie z dnia 30 września 2021 r., II AKa 100/21, LEX nr 3282489.

Literatura

- Drabik D., *Problematyka zamiaru a zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami (art. 148 § 4 k.k.)*, „Forum Polityki Kryminalnej” 2022, nr 1, s. 6–9.
- Gaberle A., *Dowody w sądowym procesie karnym*, Kraków 2007.
- Golonka A., *Stan silnego wzburzenia jako znamię zabójstwa typu uprzywiłejowanego czy okoliczność wpływająca na zmniejszenie poczynałości sprawcy przestępstwa?*, „Palestra” 2014, nr 3–4, s. 65–75.
- Hańczaruk K., *Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia*, „Kwartalnik Krajowej Rady Sądownictwa” 2018, nr 3–4, s. 45–59.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018.
- Komentarz do art. 148, [w:] Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, cz. 1, Komentarz do art. 117–211a*, red. A. Zoll, W. Wróbel, Warszawa 2017.
- Łagodziński S., *Sądowo-prokuratorska praktyka ścigania karnego przestępstwa zabójstwa*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 11, s. 130–154.
- Merecka-Łotysz J., *Proces o okrutne zabójstwo w Słupsku. Sprawca mógł dzia-*

- łać w bardzo silnym afekcie, 21.07.2022, radiogdansk.pl/wiadomosci/region/slupsk/2022/07/21/proces-o-okrutne-zabojstwo-w-slupsku-sprawca-mogl-dzialac-w-bardzo-silnym-afekcie [dostęp: 23.01.2023].
- Opracowania wieloletnie [zakładka], Ministerstwo Sprawiedliwości, isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie [dostęp: 23.01.2023].
- Proces 19-latki oskarżonej o zbrodnię w afekcie, 13.01.2015, prawo.money.pl/aktualnosci/wiadomosci/artykul/proces-19-latki-oskarzonej-o-zbrodnie-w-139,0,1692299.html [dostęp: 23.01.2023].
- Proces karny, red. J. Skorupka, Warszawa 2022.
- Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (148–162), Komenda Główna Policji, statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63411,Zabojstwo-art-148.html [dostęp: 23.01.2023].
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2020.
- Wiliński P., *Polski proces karny*, Warszawa 2020.
- Witkowska J., *Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami*, red. L. Bogunia, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karne-go” 2003, t. 13. s. 193–215.
- Zabiła męża, ale w afekcie. Nie pójdzie do więzienia, 21.12.2017, tvn24.pl/tvnwarszawa/najnowsze/zabila-meza-ale-w-afekcie-nie-pojdzie-do-wiezienia-593908 [dostęp: 23.01.2023].

Streszczenie

Zabójstwo w afekcie (148 § 4 k.k.) z perspektywy dowodowej i statystycznej

Celem artykułu jest przedstawienie przede wszystkim zagadnienia pozyskiwania i wykorzystania materiałów dowodowych w sprawie o zabójstwo w afekcie (art. 148 § 4), które zagrożone jest karą do 10 lat pozbawienia wolności. Przedmiotem rozważań nie będzie szczegółowa analiza znamion zabójstwa w afekcie, szczególnie sposób prowadzenia postępowania dowodowego. Autor omawia zasadę swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.) i twierdzi, że podmiotem odpowiedzialnym za przypisanie odpowiedzialności karnej powinien być wyłącznie sędzia, mimo że to biegły sądowy w istotnym stopniu wpływa na ustalenia faktyczne. W artykule przedstawiono również liczbę postępowań prowadzonych przez Policję oraz rodzaje wymierzonych kar przez sądy w tej kategorii spraw.

Słowa kluczowe: zabójstwo w afekcie, dowód, postępowanie dowodowe, biegły sądowy, kara

Abstract**Voluntary manslaughter (article 148 paragraph 4 CC) – remarks on gathering and proving evidence of murder in criminal procedure**

The subject of the study is to present the issues of gathering and using evidence in a case of a murder of passion (Article 148 § 4 of the Penal Code), which is punishable by up to 10 years in prison. The article only minimally discusses the conditions for assigning responsibility for this crime, but focuses on the key aspects of the taking of evidence. The author presents the principle of free appraisal of evidence (Article 7 of the Code of Criminal Procedure) and claims that the entity responsible for assigning criminal liability should be only the judge, despite the fact that it is the forensic expert who significantly influences the findings of fact. The article also presents the number of proceedings conducted by the Police and the amount of penalties imposed by criminal courts in this category of cases.

Key words: voluntary manslaughter (murder of passion), evidence, gathering evidence, forensic expert, punishment